

nejše delo radi oddelkov. Na nižje organiziranih šolah je delo vobče težje in počasnejše kakor na večrazrednicah. Tudi učila in druge okoliščine morejo pospešiti ali ovirati napredovanje učencev. Uspehi v mestih, kjer je obisk redčen, kjer je učiteljstvo zadovoljno, kjer je v enem odredku samo eno šolsko leto, kjer je število učencev majhno (ne kakor na deželi, kjer jih je po 80 do 100), kjer so učilnice zračne, svetle in sončne, kjer starši budno zasledujejo otrokov razvoj in ga doma poučujejo in mu pri učenju pomagajo, so večji kakor na deželi, kjer je učitelj navezan nase in se mora mukoma boriti z nešteti zaprekami.

Vse te okoliščine se morajo upoštevati pri ocenjevanju učenčevih uspehov in s tem pri kvalificiranju učiteljevega dela. Vse navedene pripombe dovolj jasno izpričujejo, da mora tudi šolski nadzornik upoštevati vse opisane in resnične zapreke in ovire, ki za držujejo šolsko delo. In kdo more razumeti vse te činitelje, razumeti učiteljevo delo in razpoloženje, če ne nadzornik, ki je bil nekoč sam učitelj, ki je na lastni koži občutil in preizkusil vso težo in resnico pravega dela v šoli. Kdor sam ni poučeval v razredu na deželi, kdor sam ni živel na vasi in ni videl socialne bede mladine, ta ne more objektivno oceniti

učiteljevo delo in uspehe njegovega dela. Nadzornik, ki je ves čas živel v mestu, ki je hospitalen v mestnih šolah, ne bo mogel razumeti, da so uspehi na vaški šoli včasih tako minimalni in bo pripisoval te neuspehe učiteljevi nezmožnosti in indolentnosti. Tak nadzornik bo nadzoroval po učnem načrtu in bo očitno storil veliko krivico učitelju, ki ga bo ocenil le po tem, koliko predpisane učne snovi je predelal ter ne bo razumel učiteljevega truda in hotel spoznati zaprek, ki se stavi učitelju na pot. Nadzornik, ki je bil sam učitelj, bo tudi lažje razumel razne učiteljeve grehe, ter jih bo sodil mileje in pravičneje kot tisti, ki ni bil nikoli sam učitelj.

Kratko: Šolsko vzgojno delo kakor tudi učiteljevo življenje bo lahko objektivno presodil le nadzornik, ki je izšel iz učiteljskih vrst. Nadzornik ne sme biti le inšpektor, temveč tudi svetovalec učitelju, učitelju bo moral pokazati kako naj dela, da bo žel boljši uspehe. Nadzornik, ki pa sam ni nikoli učil v razredu, tega ne bo mogel storiti.

Vse navedeno me upravičuje, da sklenem, da naj se postavljajo v bodoče za sreske in banske šolske nadzornike edino ljudskošolski učitelji, ki so se odlikovali s šolskim in pedagoškim delom, ker le »to dobro veš, kar si sam preizkusil.«

Spomini na prvo zborovanje učiteljske »Zaveze«

V 12. številki II. letnika »Slovanski svet«, ki je izšel 25. junija 1889., je priobčen sledeči zanimivi članek o snovanju naše učiteljske organizacije. Ponatiskujemo ga dobesedno, da bo današnja učiteljska generacija iz njega spoznala, kako so takrat sodili o težnji učiteljstva po združitvi v »Zavezo«.

Po čemur je vse zavedno učiteljstvo slovensko hrepenelo že lepo število let, to mu je uresničilo letošnje leto. Uže mnogo let v novoslovenskem življenju slišali smo na raznih shodih in v našem časnikarstvu važen klic: »Učitelji slovenski! Združimo se, organizujmo se po zgledu svojih čeških, poljskih in hrvatskih tovarišev, da bomo z združenimi močmi uspešneje delovali na polju slovenske šole, omike in napredka.« In ta klic ni ostal glas vprijočega v puščavi, ampak padel je na rodovitna tla po združenju težkih učiteljskih sre, tako da se je učiteljstvo posrečilo vkljub mnogim oviram osnovati osrednje društvo učiteljsko za vse slovenske pokrajine pod imenom »Zaveza slovenskih učiteljskih društev«.

To je torej le »zaveza« ali »zveza« takih že obstoječih društev, katere si snuje učiteljstvo po posamičnih šolskih okrajih ali v druge šolske namene brez ozira na politične meje. Če hoče torej učiteljstvo kakega okraja biti v tej zvezi, mora si doma osnovati svoje okrajno učiteljsko društvo. In taka društva so zelo potrebna za nadaljne izobraževanje, za složno in pobratimsko delovanje učiteljstva kakega okraja. Toda javno nam je pripoznati prežalostno resnico, da se je učiteljstvo v osrč naroda kaj slabo zavedalo te važne naloge in — dolžnosti, zlasti tiste velike dolžnosti, da bi bilo vzor in moralna zaslomba učiteljstvu ob periferijah mile slovenske domovine, kjer ima zavedno učiteljstvo še vse drugačne boje, okoliščine in bolečine, za katere utegne jedva kaj znati in občutiti učiteljstvo vojvodine Kranjske. Bilo je ravno nasprotno. Na Primorskem imajo že več let vsi štirje šolski okraji slovenski vsak svoje učiteljsko društvo, ki so delovala že kaj plodonosno pojedina za se in skupno — za zboljšanje učiteljskih gmotnih razmer. Slo-

venski štajer odlikuje se po svojih premočnih domačih učiteljskih društvih, ki jako uspešno delujejo za svoj krasni in vzvišeni cilj. Le kranjsko učiteljstvo je spalo, ni imelo do najnovejšega časa niti jednega podobnega društva. Mnogokdaj se je sicer oglasil kak zaveden učitelj, katerega je hudo bolela taka mlačnost, zaspanost in morebiti celo boječnost, unemal je po časnikih svoje tovariše za ono prekorno organizacijo, no vspehov nismo zapazili posebnih. Še le ko je učiteljstvo zunaj dežele kranjske oživilo prekrasno idejo »Zaveze«, zbudili so se nekateri okraji ter si osnovali domača učiteljska društva, ki so hipoma pristopila k zavezi. Pozno sicer, no ne še prepozno! Toda še je okraj, ki spe. Zbudite se, mili tovariši, da ne bode niti jednega šolskega okraja na Slovenskem, katerega domače učiteljsko društvo ne bode v krogu velepomembne »Zaveze«. Še je čas, da popravite in dohitite, kar ste zamudili. In kedar bode v krogu »Zaveze« vse učiteljstvo slovensko, katero mogočno prešine duh pobratimske medsebojne ljubezni in vzajemnosti, duh krepke narodne zavesti, da si vsakdo bode po možnosti prizadeval storiti »še nekaj več, kakor mu veleva stan«, potem bode še le ta velepomembna »Zaveza« mogla sijajno vršiti in uresničevati vse tiste velike nade, katere stavljamo v njo, in katere mora učiteljstvo izvršiti v bodočnosti tudi zares dostojno, ako si hoče priboriti v življenju tisto mesto, katero mu tiče po nalogi in številu. Bodimo moške in delajmo; delajmo vstrajno in brez hrupa, stojmo vsi, kakor jeden mož, kedar je braniti koristi naroda in koristi našega stanu.

»Zaveza slovenskih učiteljskih društev« se je bila torej osnovala, pravila potrdila, in za prvo zborovanje so se določile letošnje velikonočne počitnice. Resnici na ljubo mi je povedati, da so se prvi koraki za tako združenje storili na — Goriškem, kjer so se odposlanci tamošnjih okrajnih učiteljskih društev posvetovali že pred nekaj leti v Gorici, kako bi se mogla uresničiti prekrasna ideja nekega »vseslovenskega učiteljskega društva«. Ker so se pa nato krepko odmevali isti glasovi iz zelene Štajerske, kjer so komunikacijske razmere za učitelje ugodnejše, torej tudi za izvršitev one lepe ideje boljše okolnosti,

zato se je ta važna zadeva prepustila vrlim štajerskim učiteljem.

In vrlji tovariši ob bregovih bistre Savinje so tudi častno dovršili svojo nalogo, katero so si drage volje in z oduševljenjem naložili sami. Dasi so bili torej snovatelji »Zaveze« vendar ugodnejše za tako gibanje, vendar so zunaj slovenskega središča kjer so razmere se z »Zavezo« domislili Slovenije naravnega središča, kamor so po izvrstno sestavljenih pravih postavili tudi središče vsega slovenskega učiteljstva. In to učiteljstvo gotovo ni v nečast. Učiteljstvo je prvi izobraženi in mnogoštevilni stan na slovenskem, ki se je svečano ognil preozkemu pokrajinskemu separatizmu, prekoračil deželne meje ter osredotočil vse svoje moči v Slovenije središču. In mi smo na to ponosni, da si se marsikje vse to prezira z obudovanjem vredno naslednostjo. Toda le tako nadalje; videti hočemo, kdo se bode nekdanj britko kesal za ... oporunsko malomarnost.

Letos o Veliki noči vršilo se je prvo zborovanje te »Zaveze«. Ni naš namen, da bi poročali natančno kar vse je bilo na dnevnem redu, kajti to so storili že drugi listi, nekateri bolj drugi manj natančno; povedati hočemo le nekaj prav umestnih besed ter podatki naše prijetne in neprijetne spomine izza pomembnih dni.

Za to priliko omejujem se na jeden sam, toda prebritek spomin, ki se je že pri zborovanju povdarjal z grenkimi besedami in čustvi. V naši »Zavezi« je sicer uže 18 učiteljskih društev s 711 člani, torej zadosti lepo število, kolikoršnjega se niti nadejati nismo, vendar pa pogrešamo v njej onih tovarišev, katere bi pač srčno radi videli in pozdravljali v naši sredi. Med mnogoštevilno množico učiteljev od vseh strani mile naše domovine ozirali smo se zaman po zastopnikih učiteljstva slovenskega Koroškega in tržaške okolice. In to nas je bolelo, to je bil prvi grenek

dogodek v slovenski metropoli. — Tega dogodka pa maloštevilni narod naš ne sme hladnokrvno prezirati, kajti prav ta dogodek je najslajnejši dokaz, kakršen veter veje na Koroškem in Tržaškem, kjer učiteljstvo slovensko tlako dela tujemu terorizmu. Ali sme tako dalje? Ali smemo molčati, da se ne upa učiteljstvo slovenske mladine v nekaterih pokrajinah približati se svojem tovarišem, ki so v srečnejšem položaju, da se jim ni treba zatajevati, ter javno izražajo svoje narodno prepričanje in stanovsko samozavest? Ali smemo molčati, da so novi učitelji v onih pokrajinah celo nasprotni težnjam narodnega zavednega slovenskega učiteljstva? Nikakor ne! Temu je potreba radikalnega zdravlila, ki bode pomagalo ter ozdravi to pekočo rano za vselej. Predno pa poiščemo zdravilo, vedeti moramo kateri so vzroki te pogubne bolezni. Ti vzroki so prav očitni in se glase: **deželna avtonomija** — tudi današnja, dasi se nekojim »tudi« unetim (!) Slovencev zdi še premajhna. Osrednja naučna oblast ne more lahko škodovati na to stran, ker se ji je ozirati na ustavni zakon in se ji je omejevati le na splošno načelo v osnovnošolskem zakonodajstvu. Pač pa tu samovoljno gospodarijo deželne veščine, in mi vidimo, kako gospoduje koroška nemškoliberalna večina slovenskemu prebivalstvu. Dokler ima vso moč v rokah taka oblast, ne upajmo lepših dni. Kaj? — Ali naj se mi Slovenci celo borimo za tako nam pogubno upravo? Ali smo tako strašno oslepel? Ne! Le narodna samouprava, z narodnim zastopom na čelu nas more rešiti tega zla! Potem bi oči vseh slovenskih učiteljev bile obrnne le — proti jednemu središču, kamor bi se obračali zaupno in brez strahu.

Rombonsky.

¹ Vseh učiteljev (ic) pa je 1420. Da je že pri početku v »Zavezi« polovica učiteljstva, je to zadosti dovoljen začetek.

Poslednji naš stanovski tovariš iz konkordatske dobe

Franc Kavčič — 93 letnik

Zadnjo soboto, 7. oktobra, je naš tovariš Franc Kavčič, ki živi v Devici Mariji v Polju, dovršil 93 let in prestopil v 94. leto svojega plodonosnega življenja.

Rojen na Ledinah nad Sp. Idrijo v občini Ziri, je kot nadarjen deček prišel v Idrijo na ondotno nemško normalko, ki je tedanje in še poznejše čase slovela po svojih uspehih. Po dovršitvi le-te je prestopil na pripravljalni tečaj za sprejem na ondotno učiteljsko pripravnico ali preparandijo, katere je trajala dve leti.

Kakor prej osnovno šolo, je tudi to dovršil z najboljšim uspehom. Po tedanjem učnem načrtu je bilo cerkveno petje in orgljanje glavni predmet za kvalifikacijo tedanjih učiteljev.

Sele 17 let star je že postal učitelj in pot ga je zapeljala v Belo Krajino, kot par let pred njim njegovega sorojaka pokojnega Gantarja iz Zirov. Nastopil je službo v Semiču 1863. leta in po dveh letih mu je bilo podeljeno mesto voditelja v Dragatušu, kjer je ostal 18 let, ko je dobil mesto nadučitelja v Devici Mariji v Polju. Na tem mestu je ostal do svoje upokojitve 1910. leta. Pokoj uživa v svojem lastnem domu, ki si ga je tu postavil.

Tovariš Kavčič je svoj učiteljski poklic pričel v konkordatski dobi in ga opravljal deset let pod konkordatskim, cerkvenim zakonom in pod duhovniško nadoblastjo. Kako se je tedanjim našim sotovarišem godilo, je pač malo znano mlajšemu učiteljstvu, posebno pa še onemo iz novega časa.

No, pa tudi še dokaj let pozneje, ko je prišla osnovna šola pod deželno oblast, ni še bilo učiteljstvu z rožicami poslano.

Tovariš Kavčič je poslednji še živeči učitelj iz konkordatskih časov in tudi zadnji gojenec iz nekdanje idrijske učiteljske šole.

Svoje znanje in učiteljske sposobnosti si je izpopolnjeval s svojo pridnostjo in vztrajnostjo ter sledil vsem novim izsledkom pedagogike ter vztrajno zasledoval vsak napre-

Zmago Švajger:

Jesenski motiv

Megla, okoli poldneva malo sonca, v gričih Slovenskih goric pesem klopotev, proti večeru pa zopet megla... Kmetje pospravljajo letino, premeščeni učitelji so se javili na novih službenih mestih, vse šole, razen mestnih, imajo premalo učnih oboj in preveč dece. Časopisi se ukvarjajo z mirom, učitelji pa z učnimi načrti!

Takšne so priljubljene slike skoro vsake naše jeseni. Kdo bi jih ne bil vesel v teh meglenih dneh? Na svoj način nekako razvajajo človeka. Nič ti ni treba misliti, nič ugrabiti in dvomiti, vse teče tako lepo iz leta v leto. Dremavica odganja misel, jasnina je sovražnik sreče... Megla, barvilo naših dni, se nenehno ponuja življenju.

Bilo je v dne, ko sili v ljudi upanje; nekaterim se celo smehljala sreča, večini pa si je le sonce v težke dni.

Med njimi tudi njej — učiteljici Majnici.

Vsa mlada je prišla v Dolino, Mlada in polna nad in ljubezni do dece, do vasi. Niti leta brezposelnosti ji niso mogla vzeti vedrine. Nosila je obraz, kot ga nosimo mi vsi, ko prihajamo... S plahim srcem je pridružila svoj korak med romarje k hramom vaše prosvete, med hrame rastočih src in trpke sreče. Našla je svoj drugi dom: dopolne veliko učilnico polno radovedne dece, popoldne sobica brez sonca, in vaška pot med kočami v Dolini, kjer je srečala človeka.

»Tovariš sem,« se je smehljaje predstavil. »Ne čudi se, mladost je srečala mladost. Poznam te: pravijo ti Majnica!«

»Tovariš si, in mladost nosiš po naših poteh?«

»Mladost nosim, polna je ljubezni.«

»Potem si srečen?«

»Če mi boš pomagala nositi oboje: mladost in ljubezen.«

»Bom, pojdiva!«

Griči za vasio so prejeli vase življenje tihe sreče. Vas je postajala lepša, dihal šolske dece je bil vse bližji in toplejši...

Poletje. Slovo — počitnice — premetitve. V jeseni je pričela Majnica pot k drugi postaji izmed petintridesetih, kot je zapisano v postavah pravice in ljubezni do učiteljevega življenja. Presenečenja. Šola prazna. Upravitelja in tovarišico so premetili. Na večer pred dnem, ko se odpro deci vrata v novo šolsko življenje, se je vrnil premeščeni upravitelj, da ji izroči posle.

Zjutraj ob zori je bila že sama; upraviteljica in učiteljica. Dve sto otrok bo živelo od njene besede. Stirim panjem šolske dece bo morala biti matica.

Čudovito! Čebelnice, katere prištevajo človeški um med živali, bi si nikoli tako ne uredile življenja. Le človek in njegova vse-mogočna postava to zmore!

Vas je strmela in se čudila. Čez nekaj dni se je odpravil v mesto sam župan in se bridko pritožil: »Gospodje, niti v času vojne ni bilo tako v Dolini!« Nekdo mu je priklimal.

Zivljenju človeka z zemlje se je kruto režala postava. Prevelik je prepad med obema...

Človek zemlje se je vračal v vas. Spotoma je stopil k učiteljici. »Gospodična, ostali bomo sami. Nič se ne bojte! Dosti nas je v vasi.«

Minevali so dnevi. Z dnevi je rasla edino utrujenost. Celodnevni pouk. Vsak dan tganje duše v dveh razredih. Vzivi se v vas in pojdi med ljudi. Učitelj mora med narod! Samo kako? Čim je zapustila mladina šolsko dvorišče, so jo čakali dopisi. Prijela je prvi redeči list:

Opomin.

Zadeva: Štajerske kokoši na šolskih dvoriščih; poročilo.

Pripomba: Z obratno pošto!

Sonce je last ljudi z zemlje na vasi. Tvoje so samo stene učilnice in upraviteljskega sta-

novanja, v katerega se je preselila s pisarno vred. Iskala je odgovor. Dobro je vedela, da na šolskem dvorišču ni razen nje in stare mačke, ki ji dela največkrat družbo, nobenega živega bitja. Misel na kokoši je bila ob mleku, kruhu, krompirju in zelenjavi s šolskega vrta pač daleč. Sedaj pa poročilo o štajerskih kokoših. Napisala ga je. Napila se je mleka in legla v posteljo. Ob zglavju je imela hlebček kruha. Počasi je odščipavala košček za koščkom in ga žvečila v mrak.

Mir, rdeči list, štajerske kokoši, utrujenost in hrepenenje po človeku, ki ga je čakala, so ji zaprli oči.

Zjutraj se je ponovilo znova. Dopoldne pouk z večjimi solariji, popoldne pa z najmanjšimi. Po pouku pa zopet pošta. Nakazilo za drugo tromesečje. Okoli pet tisočakov denarja! Kaj bi le z njim. Vsa otrpla od strahu, da je morala postati gospodarica vsote, ki je bila za njene prilike dosti prevelika, je iskala poti k pomoči. Toda kam? Na sosednji šoli čez dolino v gričih je bival on, ki je pravil, da nosi ljubezen in mladost. Oboje je mogoče izgubiti. Potrkala bom na tovarištvo.

Krenila je na pot. Uro in pol hoda do cilja. Nekaj navodil in čudnih pogledov tovariša in fraze prijaznosti. Njega, človeka, ki je nosil s seboj mladost, ni videla.

Vrnila se je. Tovarišu je napisala pismo. »Sama sem, pridi, samo kot človek pridi! Potrebna sem pomoči. Vsega okoli sebe se bojim. — Prinesi s seboj svojo violino, o kateri si mi toliko lepega pravil. V tišino mi boš zaigral pesem — verjemi, nikoli več ti ne bo tako pela violina.«

Ob soncu, ki je razganjalo jutranjo meglo, je ušla otroka. Dala mu je kruha in dinar. Otrok je začuden gledal. Počasi mu je povedala, da bo nesel na sosednjo šolo pismo. Otrok je ubogal. V žepu je nesel list. V roki je tiščal dinar.

Ob pozni maši se je vrnil. Odgovor: »Pri-dem, preden bo zvonilo Ave.« Učiteljica se je

nasmehnila. »Mali, na še kruha!« Tedaj se je nasmehnil otrok.

S šole se je odtrgal mrak. Sreča dveh je splavala v nedeljsko jutro...

Šla je med ljudi. Poiskala je šolske može. Županu je povedala, da je dobila denar, pa se boji. Vsem se je smehljala. Vaščani so se čudili:

»Hrabra je naša gospodična!«

Po maši je življenje spet zamrlo. Priprava kosila, pisarna z odloki in čakanje na šolskem vrtu.

Dan se je nagibal k noči. Slonela je ob ograji, gledala je življenje, ki je teklo mimo nje po cesti. Z line je zapelo Ava — človeka ni! Odsila je v sobo. Mogoče bo le prišel?

Noč. Nihče ne pride. Vzela je knjigo: »Os življenja«. Črke so mrtve. Danes si je želela pesmi.

Zunaj je zašklepetal vetrič s starimi okni. Spomnila se je, da je pozabila zakleniti šolo. Pa naj bo odprta. Mogoče bo le kdo prišel!

Tišina. V zvoniku je odbila enajsta. Glava ji je počasi zlezla na mizo. V polsnu je skrila pod papir tisočake. Nad seboj začuje v razredu stopinje. V trenutku zaklene sobna vrata. Posluša. »Varna sem, maček lovi miši!«

Prebujena je. Kliče jo v noč. V sobi jo duši. Ne, ne! Šaj bo zopet dan. S šolske omare ji sumljivo mežika stekleničica lizola. Ne, nikoli! Kričala bi, vsem bi povedala zgodbo o tovarišu — človeku in o postavi, ki se reži pravici.

Molčala je in legla. Jutri bo zopet dan. Dopoldne bo sto radovednih oči gledalo njen obraz, popoldne bo sto malih ročic posnemalo njene kretnje.

Družba je našla postavo, postava je zopet zajela človeka... Zakaj bi si ne bili ljudje podobni!

Jesen. Megla sili v naša življenja. Človek zemlje na vasi opazuje to igro. Vedno jasneje se zaveda: hoditi bo moral svojo pot!